

ASMENS SU NEGALIA GEROVĖS TARYBOS POSĖDŽIO PROTOKOLAS

2026 m. kovo 3 d. Nr. T-1

Vilnius

Posėdis įvyko 2026 m. vasario 19 d. 14.00 – 16.00 val., Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijoje, Šventaragio g. 2, Vilnius ir nuotoliniu būdu, naudojantis MS Teams platforma.

Posėdį vedė Asmens su negalia gerovės tarybos pirmininkas – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų viceministras Vaidotas Jakštas.

Posėdžio sekretorė – Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Teisių apsaugos politikos įgyvendinimo priemonių valdymo skyriaus vyresnioji patarėja Rasa Šivickienė.

Posėdžio dalyvių sąrašas prie protokolo pridedamas.

DARBOTVARKĖ:

1. Darbotvarkės pristatymas.
2. Neapykantos kalba ir neapykantos nusikaltimai prieš asmenis su negalia – reikalingos atsako priemonės.
3. Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimo stebėsenos ataskaitos pristatymas ir diskusija.
4. Kiti klausimai.

1. SVARSTYTA. Darbotvarkės pristatymas.

Posėdžio pirmininkas Vaidotas Jakštas pristatė Asmens su negalia gerovės tarybos (toliau - Tarybos) posėdžio darbotvarkę, kuriai pritarta vienbalsiai.

NUTARTA. Patvirtinti posėdžio darbotvarkę.

2. SVARSTYTA. Neapykantos kalba ir neapykantos nusikaltimai prieš asmenis su negalia – reikalingos atsako priemonės.

Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos grupės patarėja Lina Bartaševičiūtė trumpai pristatė turimus įrankius, skirtus stiprinti atsaką į neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kalbą: pareigūnų gebėjimų ugdymo priemonės, pagalbos teikimo nukentėjusiesiems galimybes bei pranešimo apie patirtus incidentus kanalus. Taip pat aptarti pagrindiniai kylantys iššūkiai dėl tokių nusikaltimų prieš asmenis su negalia, akcentuojant sisteminių duomenų ir tikslinių tyrimų trūkumą.

Pranešimo metu trumpai apžvelgtas teisinis reguliavimas. Pristatyta baudžiamoji atsakomybė už neapykantos kurstymą bei 2023 m. ESBO Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro (ODIHR) rekomendacijos dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) nuostatų tobulinimo. Taip pat įvardintos prioritetinės veiklos kryptys. Pažymėta, kad esminiai veiksmai apima teisinio reglamentavimo tobulinimą, teisėsaugos pajėgumų stiprinimą, visuomenės informuotumo didinimą bei prieinamų pranešimo kanalų užtikrinimą. Pabrėžta, kad sprendimai

turi būti grindžiami įrodymais, o paslaugos – pritaikytos asmenims, turintiems įvairaus pobūdžio negalias.

L. Bartaševičiūtė pristatė konkrečius siūlymus iššūkiams spręsti: 1. inicijuoti specializuotą viktimologinį tyrimą dėl asmenų su negalia patiriamų neapykantos incidentų. 2. tikslinti BK nuostatas, atsisakant „priešiškumo/neapykantos modelio“ ir įvedant „šališkumo“ ar „išankstinio nusistatymo“ modelį. 3. didinti asmenų su negalia ir specialistų informuotumą apie neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kalbą ir skatinti pranešti apie tokius incidentus.

Pabrėžta, kad ieškant veiksmingų būdų pasiekti tikslines grupes, tikslinga integruoti neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos prevencijos aspektus į jau egzistuojančius informavimo kanalus. Akcentuota Tarybos narių, ypač atstovaujančių asmenų su negalia interesams, gerosios praktikos sklaidos ir aktyvaus įsitraukimo svarba. Taip pat informuota, kad Vidaus reikalų ministerija tęs darbą tarpžinybinėje darbo grupėje, kurioje bus detaliau analizuojama situacija ir rengiami pasiūlymai.

Baigdama pranešimą, pranešėja pakvietė Tarybos narius teikti pastebėjimus ir siūlymus tiesiogiai jai arba Tarybos sekretorei.

NUTARTA. Tarybos nariai elektroniniu paštu pateiks Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos grupės patarėjai Linai Bartaševičiūtei arba Tarybos sekretorei pasiūlymus dėl asmenų su negalia ir su jais dirbančių specialistų informavimo priemonių, padedančių atpažinti neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kalbą ir skatinančių apie juos pranešti kompetentingoms institucijoms.

3. SVARSTYTA. Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimo stebėsenos ataskaitos (toliau – Stebėsenos ataskaita) pristatymas ir diskusija.

Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisijos pirmininkė Klementina Gruzdienė Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisijos narė, Tarybos narė Indrė Širvinskaitė, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos patarėja Lina Cicėnaitė ir Vaida Lukošūtė Lietuvos kurčiųjų draugijos prezidentė, Tarybos narė aptarė esminius Stebėsenos ataskaitos aspektus:

Lygybės ir nediskriminavimo: Negalia išlieka dažniausiu diskriminacijos pagrindu, ypač vartotojų teisių, laisvalaikio bei moterų teisių srityse. Moterys su negalia susiduria su daugialype diskriminacija bei instituciniu smurtu, joms ribojamos reprodukcinės teisės.

Fizinio ir skaitmeninio prieinamumo: Nustatyta kritinė situacija – 70,8 % viešųjų įstaigų (ypač kultūros ir švietimo) neatitinka bazinių prieinamumo reikalavimų. Tik 3 % tarpmiestinių autobusų yra pritaikyti. Skaitmeninėje erdvėje trūksta pritaikytų PDF dokumentų, paštomatų prieinamumo ir subtitravimo realiuoju laiku.

Socialinės padėties ir mobilumo: Nors mobiliosios komandos paslaugas namuose suteikia beveik 100 % besikreipiančiųjų, asmenų su negalia skurdo rizika viršija ES vidurkį, o išmokos nesiekia skurdo ribos. Vaikams, dėl kontrolės sistemos trūkumo, skiriama nekokybiška ortopedinė avalynė

Savarankiško gyvenimo: Grupinio gyvenimo namai neužtikrina visiškos pasirinkimo laisvės, o asmeninė pagalba dažnai nutraukiama dėl lėšų trūkumo, perkeliant visą priežiūros našta šeimoms.

Švietimo ir įtraukties: Perėjimas į bendrąsias klases vyksta per lėtai, trūksta profesionalumo sensorinėse erdvėse, o vertinimas egzaminų metu nėra pakankamai individualizuotas. Pastebimas

drastiškas studentų su negalia skaičiaus mažėjimas (nuo 1006 asmenų 2015 m. iki 305 asmenų 2024–2025 m.).

Teisę į teisingumą ir laisvę: Vis dar plačiai taikomas neveiksnumo institutas, trūksta specialistų kompetencijų žmogaus teisių požiūriu. Psichiatrijos įstaigose taikomos fizinio suvaržymo priemonės išlieka paplitusios.

Po Stebėsenos ataskaitos pristatymo diskusijos metu, Tarybos nariai, atstovaujantys ministerijas, trumpai pristatė, kokiais konkrečiais žingsniais jų atstovaujamos ministerijos planuoja įgyvendinti Stebėsenos ataskaitoje pateiktas rekomendacijas, kas jau yra daroma ar inicijuota šiuo metu.

Socialinės apsaugos ir darbo viceministrė Rita Grigalienė pabrėžė būtinybę ministerijoms aktyviau reaguoti į Stebėsenos ataskaitoje pateiktas rekomendacijas, nes 2026 m. vasarą Lietuva gins ataskaitą Jungtinėse Tautose.

Švietimo, mokslo ir sporto viceministras Jonas Petkevičius, atkreipė dėmesį, kad švietimo sistema Lietuvoje šiuo metu išgyvena esminį pokytį, siekdama pereiti nuo segreguoto ugdymo prie įtraukiojo ugdymo, tačiau šis procesas apima ne tik sėkmingus rodiklius, bet ir rimtus infrastruktūros bei požiūrio iššūkius. Pasiektas reikšmingas proveržis – šiuo metu 86 % vaikų su negalia jau mokosi bendrosiose klasėse, o specialiosiose įstaigose liko tik apie 1,4 % vaikų. Nuo šių metų Lietuvoje išplėstas pagalbos teikimas egzaminų metu – pagalba, kurią mokinys gauna kasdienio ugdymo procese, dabar užtikrinama ir per visus vertinimus.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (toliau – ŠMSM) patvirtino naują vertinimo tvarką, kuri yra maksimaliai pritaikyta pagal Europos standartus, siekiant, kad žinios būtų tikrinamos ne tik standartizuotai, bet ir individualizuotai. Vykdoma „tūkstančio mokyklų programa“, plečianti sensorines erdves ir pagalbos specialistų tinklą.

ŠMSM kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – SADM) rengia įstatymų pakeitimus ir naujus normatyvus, kad mokyklų prieinamumas būtų didinamas sparčiau. Taip pat vykdomos vyriausybės programos, nukreiptos į socialinį ir emocinį ugdymą mokyklose, siekiant kovoti su patyčiomis ir formuoti teigiamą bendruomenės požiūrį į vaikus su negalia.

Sveikatos apsaugos viceministrė Laimutė Vaidelienė informavo, kad planuojama 100 % kompensuoti medicinos pagalbos priemones vaikams su sunkia negalia. Nuo 2025 m. padidintas finansavimas bendruomeninėms psichikos sveikatos paslaugoms. Pacientų organizacijoms suteikta teisė teikti paraiškas dėl naujų vaistų įtraukimo į kompensuojamųjų sąrašus. Valstybinė ligonių kasa pritaikė savo infrastruktūrą (pandusus, tualetus) ir informacijos sklaidą, kuri dabar prieinama ir gestų kalba. Sveikatos apsaugos ministerijoje vyksta diskusijos dėl sveikatos priežiūros paslaugų užtikrinimo mokyklose lėtinėmis ligomis sergantiems ar negalių turintiems vaikams.

Susisiekimo ministro patarėjas Algirdas Pieniuta pažymėjo, kad transporto sektoriuje asmenų su negalia teisių įgyvendinimas pasižymi dideliais kontrastais: nors oro ir vandens transportas yra beveik visiškai pritaikytas asmenims, turintiems didelių poreikių, tarpmiestinis susisiekimas autobusais išlieka kritinės būklės. Susisiekimo ministerijos tikslas, kad iki 2030 m. 55% viešojo transporto parko būtų pritaikyta asmenims su individualiais poreikiais.

Jis informavo, kad didieji vežėjai ketina atnaujinti savo parkus, o transporto priemonėms įsigyti naudojamos Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos. Planuojama, kad 2026 m. pabaigoje pradės važiuoti 15 naujų pritaikytų traukinių. Pabrėžė, kad iki 2027 m. pradžios ketinama peržiūrėti ir atnaujinti transporto sektoriaus pritaikymo asmenims su negalia planą.

Aplinkos viceministrė Česlava Lisovska informavo, kad Aplinkos ministerija planuoja peržiūrėti statinių prieinamumo reikalavimus ir ieškoti būdų įteisinti „lengvai pašalinamų kliūčių“ mechanizmą.

Kultūros viceministrė Renata Kurmin atkreipė dėmesį, kad kultūros srityje asmenų su negalia teisių įgyvendinimas pasižymi dvejopa situacija: viena vertus, fiksuojamas didelis infrastruktūros neprieinamumas, kita vertus – sėkmingai plečiamos specializuotos paslaugos ir informacijos prieinamumas. Akcentuotas bibliotekų prieinamumo specialistų tinklo kūrimas bei Brailio rašto ir garsinių knygų leidybos didinimas. R. Kurmin pažymėjo, kad 2025 m., naudojant ES lėšas, buvo pritaikyti 3 kultūros infrastruktūros ir paveldo objektus (investicijų suma siekė apie 736 tūkst. eurų). 2025 m. parengta 30 leidinių Brailio raštu, 462 garsiniai leidiniai ir 19 skaitmeninių leidinių. Naudojami nauji įrankiai, leidžiantys tiksliai susieti tekstą su garsu, o virtualioje bibliotekoje „Elvis“ vartotojai gali pasiekti leidinius net penkiomis užsienio kalbomis. Taip pat informavo, kad visose 65 šalies viešosiose bibliotekose sukurta paslauga ir veikia prieinamumo ambasadorių tinklas, kuris koordinuoja asmenų su negalia įtrauktį.

Tarybos pirmininkas pažymėjo, kad Civilinės saugos srityje Lietuva pasiekė didelį proveržį. Pagrindinis dėmesys skiriamas asmenų su negalia įtraukčiai į pasirengimo procesus ir infrastruktūros pritaikymui ekstremalioms situacijoms. Asmenys su negalia aktyviai dalyvauja visame civilinės saugos pratybų cikle. Tai leidžia praktiškai identifikuoti galiojančių algoritmų trūkumus ir juos tobulinti. Informavo, kad 2026 m. numatytos pratybos Klaipėdoje pramoninės avarijos tema bei kompleksinės valstybinio lygio pratybos karinės grėsmės tema.

Jis atkreipė dėmesį, kad sukurta sistema, leidžianti savivaldybių ir seniūnijų lygmeniu stebėti, kur gyvena asmenys su negalia, ir efektyviau planuoti pagalbą. Taip pat akcentavo, jog siekiama, kad evakavimo planų formatai, perspėjimo apie gaisrą signalai ir informacija būtų suprantama ir prieinama asmenims su skirtingais poreikiais. Vidaus reikalų ministerija ketina peržiūrėti pastatų gaisrinės saugos sistemas, kad jos atitiktų visų negalios grupių poreikius.

NUTARTA: Tarybos nariai, atstovaujantys ministerijas, informaciją apie planuojamus veiksmus Stebėsenos ataskaitoje iškeltoms problemoms spręsti, pateiks Seimo Žmogaus teisių komitetui ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai.

4. SVARSTYTA. Kiti klausimai.

Tarybos narė Indrė Širvinskaitė pasiūlė kitame Tarybos posėdyje svarstyti klausimą dėl policijos komisariatų ir Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir jo skyrių pastatų prieinamumo.

Tarybos pirmininko pavaduotoja Ginta Žemaitaitytė-Buinevičė pasiūlė aptarti ir apsvarstyti ugdymo įstaigų pritaikymo asmenims su negalia bei jų saugumo užtikrinimo ekstremalių situacijų metu klausimus, atsižvelgiant į tai, kad didelė dalis ugdymo įstaigų tokių situacijų metu būtų naudojamos kaip priedangos ar kolektyvinės saugos statiniai.

Taip pat pasiūlyta apžvelgti 2020 m. pradžioje pasirašyto memorandumo tarp Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Lietuvos savivaldybių asociacijos ir Lietuvos negalios organizacijų forumo įgyvendinimo eigą. Aptarti bendradarbiavimo su žmonių su negalia organizacijomis praktiką: kaip vyksta kolektyvinės saugos statinių ir priedangų prieinamumo vertinimas, konsultacijos dėl reikalingų priemonių įsigijimo bei kiti susiję klausimai. Pasidalinti su kokiomis

kliūtimis susiduria ugdymo įstaigos, siekdamos įsirengti žmonėms su negalia pritaikytus kolektyvinės saugos statinius ir priedangas, atkreipiant dėmesį į techninės pagalbos priemonių (pavyzdžiui, laiptų kopiklių) įsigijimo efektyvumą.

NUTARTA. 1. Kitą Tarybos posėdį svarstyti klausimus, susijusius su Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos 9 straipsniu „Prieinamumas“.

2. Nevyriausybinėms organizacijoms parengti sąrašą ar rekomendacijas dėl saugos ir evakuacijos priemonių, kurias tikslinga įsigyti, siekiant užtikrinti asmenų su negalia saugumą.

3. Tarybos posėdį organizuoti balandžio mėnesį. Apie konkrečią posėdžio datą ir laiką, suderinusi su Tarybos pirmininku, Tarybos sekretorė el. paštu informuos visus Tarybos narius (pagrindinius ir pakaitinius).

Tarybos pirmininkas

Vaidotas Jakštas

Posėdžio sekretorė

Rasa Šivickienė